

FAN, TA'LIM VA AMALIYOT INTEGRATSIYASI

ISSN: 2181-1776

Қурбанова Муаттар Эркиновна¹

¹Чирчиқ давлат педагогика университети, ўқитувчиси

КАСБИЙ-ТЕХНОЛОГИК ВАРИАТИВЛИКНИ ТАШКИЛ ЭТИШ АСОСЛАРИ

Аннотация: ушбу мақолада малакали педагог кадрлар тайёрлаш ҳамда таълим муассасаларини шундай кадрлар билан таъминлаш тизимини янада такомиллаштиришга оид чора тadbирлар таълим жараёнида илғор педагогик услуб ва технологиялар ахборот коммуникация воситалари электрон таълим ресурслари ва мультимедиа такдимотларда фойдаланиш, касбий-технологик вариативлик ўқув жараёнида инновацион фаолиятни ташкил этишнинг асоси эканлиги илмий таҳлил этилган.

Таянч иборалар: педагог кадр, илғор педагогик услуб, технология, ахборот, коммуникация, электрон таълим, касбий-технологик вариативлик, ўқув жараёни, инновацион фаолият, мультимедиа.

Узлуксиз таълим тизимининг барча турлари ва босқичларида самарадорликни ошириш ва такомиллаштиришнинг янги механизми сифатида педагогик таълим кластерини ривожлантириш, таълим парадигмаларининг янги имкониятларини яратиш, кластер ёндашуви асосида манфаатли ҳамкорликнинг истиқбол натижаларини, бўлажак мутахассисларнинг касбий тайёргарлик жараёнини янада ривожлантиришга хизмат қилувчи ўқитиш технологияларини ишлаб чиқиш тобора долзарб аҳамият касб этмоқда.

Дунёда таълимнинг мазмунининг касбий –технологик вариативлигини, узлуксизлик ва изчиллик тамойилларига асосланган кластерли ёндашувнинг замонавий ва истиқболли меҳнат бозори талаблари асосида диверсификациялаш, ўқитиш усуллариини технологик тараққиёт ғоялари билан уйғунлаштириш, таълим сифати назарияси ва методологиясининг етакчи ғояларини татбиқ этиш орқали амалга ошириш бўйича қатор илмий изланишлар олиб борилмоқда[3].

Таълим тизимининг жамият барқарор ривожланишидаги юқори ижтимоий аҳамиятидан келиб чиққан ҳолда замонавий талаблар, тизимдаги муаммолар ва уларни ҳал қилишда фан ва таълим бўғинлари ўртасидаги алоқадорликни таъминлаш узлуксиз педагогик таълимни кластер тизимида ўқув жараёнини ташкил этиш механизмини ривожлантириш заруратини тақозо этмоқда.

Шу сабабли, кластер ёндашуви асосида бўлажак кимё ўқитувчисини касбий фаолиятга тайёрлаш ҳолати илмий ва амалий педагогик методлар орқали ўрганилганда, олий таълим муассасаларида мутахассислар тайёрлаш асосан бир хил, яъни давлат таълим стандартлари, ўқув режа, намунавий ўқув дастури каби меъёрий хужжатлар асосида ташкил этилиши, кластер ёндашуви ва касбий фаолиятга тайёрлашда касбий-технологик вариативлик деярли амалда қўлланилмаётганлиги маълум бўлди.

Касбий-технологик вариативлик ўқув жараёнида инновацион фаолиятни ташкил этиш, турмуш тарзи ижтимоий ҳолатга тааллуқли ахборот оқимининг тобора жадаллашуви бугунги маълумотларни тезкор қабул қилиб олиш, таҳлил қилиш, қайта ишлаш, назарий жиҳатдан умумлаштириш, хулосалар чиқариш ҳамда таълим олувчига етказиб бериш суръатини оширишни тақозо этади.

Таълим соҳасида олиб борилаётган республикамиздаги ислоҳатлар ўқув жараёнида илғор педагогик технологияларни қўллаш тажрибаларни ўрганиш ва таҳлил қилиш ҳамда яқин истиқболда бу тажрибалардан узлуксиз таълим муассасалардаги ўқув жараёнларда фойдаланишни кўзда тутди [1]

Малакали педагог кадрлар тайёрлаш ҳамда таълим муассасаларини шундай кадрлар билан таъминлаш тизимини янада такомиллаштиришга оид чора тадбирлар таълим жараёнида илғор педагогик услуб ва технологиялар ахборот коммуникация воситалари электрон таълим ресурслари ва мультимедиа тақдимотларда фойдаланиш лозимлиги кўрсатади.

Маълумки, таълим тизимидаги ислоҳотлар, педагогдан психологик ўзгаришлар талаб қилади. Ўқув жараёни олға силжиши учун педагог ва таълим олувчилар ҳамкорлигига асосланган янги педагогик фаолиятни йўлга қўйиш, ижодий ёндашув технологиясини ўзгартириш лозим[4].

Замонавий тажрибаларни ўзлаштириш жараёнида педагог муаммоларни англаб этиш, касбий-технологик вариативликни дастурлаб, амалга ошириш ва янги тажрибани мустаҳкамлаш каби босқичларни ўташ лозим[2].

Тажрибалар шуни кўрсатдики, касбий-технологик вариативликни қўллашни амалга ошириш учун биринчи туртки педагогик фаолиятдабаъзи нуқсонларни кўзга ташланиши, ишдаги натижаларнинг янги талабларга жавоб бера олмаслик каби ташқи омиллар таъсирида вужудга келди.

Касбий-технологик вариативликни амалга ошириш учун педагогда ўз услубларидан қониқмаслик ҳисси уйғониши, яъни ташқи омиллар ички омилга айланиши керак бўлади.

Шу билан бирга, педагогдан ўзини танқидий нуқтаи-назардан баҳолаш ва бунинг учун ундан кенг дунёқараш, психологик - педагогик фан ва амалиёт натижаларини билиш талаб қилинади.

Амалиётдан маълумки, педагоглар маълумот олишда касбдошлар билан мулоқот, матбуотдаги услубий тавсиялар ва мақолалар каби тезкор, осон қўлга киритиладиган манбаларга таянади.

Вариатив дастурлар амалга ошириш жараёнини уч турга бўлиш мумкин: янгилаш, тўлдирish ва мукаммалаштириш.

Биринчи босқич илгари ўзлаштирилган усулларни янгиларига алмаштиришни тақозо этади.

Иккинчи босқичда эса аввалги усуллар сақланган ҳолда уларга янги усуллар қўшилади.

Учинчи босқичда фаолиятнинг турли усулларини қўллаш орқали маҳорат оширилади.

Касбий-технологик вариативлик педагогик восита, шакл ва методларни мустақамлаб, таркибий жиҳатдан ўзгартиришни талаб этади.

Сўнги йилларда замонавий таълим амалиётда икки йўналиш ажралиб чиқди:

- 1) Таълимнинг анъанавий шакллари, усулвавоситаларни такомиллаштириш йўналиши;
- 2) Таълим жараёнида технологиялаштиришни жадаллаштириш йўналиши.

Зеро, анъанавий
усуллар ўрнига янги технологияларнинг кириб келиши ўқув жараёнида таълим самарадорлигини оширишга имкон беради.

Ўқув жараёнига қўллаш учун вариатив технология қуйидаги талабларга жавоб бериши лозим:

- 1) таълим жараёнида талабга эга бўлиши;
- 2) “Педагог-таълим олувчи” тизимига мувофиқ бўлиши;
- 3) услубий тизимнинг универсал бўлиши.

Ўқув жараёнини моделлаштиришга таалукли талаблар ҳам мавжуд:

- 1) ўқув жараёни моделининг ахлитлиги, узвийлиги;
- 2) ўқув жараёнининг ахборотлашган моделини технологиялаштириш.

Ўқув жараёнининг алоҳида элементларини тартибга солиш мақсадида уларни олдиндан лойиҳалаш касбий-технологик вариативликни жорий қилишда муҳим аҳамиятга эга.

Мазкур вазифаларнинг муваффақиятли ахлитилишида яна бир омилнинг мавжудлиги, яъни,
узлуксиз таълим тизимининг мавжудлиги, педагог-
ўқитувчилар томонидан вариатив технологиянинг моҳиятидан хабардорликларининг ахборотлашган таълим жараёнида самарали қўллаш олишлари, шунингдек,
таълим жараёнини ташкил этишнинг ахборотлашган моҳиятидан хабардорликларининг қарор топиши муҳим аҳамиятга эга.

Демак, ҳулоса қилиб шуни айтиш мумкинки, ҳозирги даврда содир бўлаётган инновацион жараёнларда таълим тизими олдидаги муаммоларни ҳал этиш учун янги ахборотни ўзлаштирган, бу ахборотларни ўзлари томонидан баҳолашга қодир, зарур қарорлар қабул қилувчи, мустақил ва эркин фикрлайдиган мутахассис кадрлар тайёрлаш учун ўқитиш мазмунининг касбий-технологик вариативлигини ривожлантириш керак.

Адабиётлар рўйхати:

1. Хайдарова О.Қ. Булажак касб таълим ўқитувчиларини таълим жараёнига технологик ёндашувга тайёрлаш: Дисс. ... пед. фан. номз. - Т.: 2005.- 143 б.
2. Хуторский А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования // Народное образование. - 2003. - №2,- С. 58-65.
3. Шадриков В.Д. Новая модель специалиста: инновационная подготовка и компетентностный подход // Высшее образование сегодня. -2004,-№8.-С. 26-31.
4. Ernazarova G.O. The need to study pedagogical professional thinking/ Eurasian journal of Learning and Academic Teaching journal impact factor:8.115.ISSN(E):2795-739X. volume 5/February 2022. 95-98 p.
5. Bakhronovna, R. M. (2020). THE IMPORTANCE OF INTERACTIVE METHODS IN

SHAPING STUDENTS' THINKING SKILLS. INTERNATIONAL JOURNAL OF DISCOURSE ON INNOVATION, INTEGRATION AND EDUCATION, 1, 37-40.

6. Ибрагимов, А. А. (2017). Ўқитувчилар касбий ривожланишига илмий-методик ҳамроҳлик технологияси. *Современное образование (Ўзбекистан)*, (10), 30-41.
7. Sharipboyevna, G. F., & Mamadiyarovich, V. T. (2021). PEDAGOG-XODIMLARNING UZLUKSIZ O'QISHINI TASHKIL QILISH VA UNING MUHIM JIHATLARI. *INTEGRATION OF SCIENCE, EDUCATION AND PRACTICE. SCIENTIFIC-METHODICAL JOURNAL*, 37-41.